

“Preseneča me slovensko vmešavanje”

Rezijani niso Slovenci in rezijanščina ni slovensko narečje, trdi Alberto Siega, ki je predsednik društva Identità e Tutela Val Resia (Identiteta in zaščita Rezije). Njegovi člani nasprotujejo vsem poskusom, da bi v Reziji veljal zakon za zaščito slovenske manjšine v Italiji.

Enačenje Rezijanov s Slovenci je po njihovem zgodovinska krivica. S Siego smo se pogovarjali v italijanščini.

Kdaj ste spoznali, da se Slovenci zanimajo za Rezijo - vi bi rekli, da se je polaščajo?

“Že v šestdesetih letih, ko je Milko Matičetov prišel snemat ljudske pripovedi, pravljice in glasbo. Že takrat se mu je skupinica domačinov uprla. No, jaz mislim, da moramo biti Matičetovu vseeno hvaležni. Zbral je veliko gradiva, ki bi se drugače porazgubilo. A kar je zbral, je žal nepošteno uporabil.”

Zakaj?

“Ker je Rezijanom odnesel, kar jim pripada. Nekateri so nasedli njegovi prijaznosti ter mu ponosno pripovedovali pravljice in zgodbe. A ko so zvedeli, da rezijanščino uvršča k slovenščini, no, takrat so se mu začeli upirati.”

Za vas torej rezijanščina ni slovensko narečje?

“Ne.”

Kaj pa?

“Rezijanščina.”

Samosvoj jezik?

“Da. To trdijo tudi ugledni raziskovalci, kot je bil na primer Baudouin de Courtney, ki je sestavil slovar štirih rezijanskih narečij in vodil dveurni tedenski tečaj rezijanščine na univerzi v Sankt Peterburgu. Tudi Hamp s čikaške univerze pravi, da je rezijanščina jezik, ne pa narečje; tako kot tudi profesor Duličenko, ki je izjavil, da je rezijanščina arhaičen jezik, nikakor slovensko narečje.”

“Tito je pri širitvi Slovenije imel v mislih tudi Rezijo. Dobro, a zakaj Slovenija vztraja pri tem še danes?”

Nekateri jezikoslovci trdijo nasprotno. Poznate Pavleta Merkuja?

“Ne.”

Ali rezijanščino vseeno uvrščate k slovanskim jezikom?

“Da, tega ne zanikamo. V sebi imamo izvirne gene Slovanov. Slovani so se razvejili v razne narode, a mi se nismo.”

Kdaj se je po vašem začne zgodovina Rezijanov?

“Ob prihodu Slovanov v naše kraje skupaj z Obri in Avari. Longobardi so jih izrinili med hribe, kjer so dolgo živeli na samem, brez stikov z ostalimi.”

In vendarle Slovenci vztrajajo, da je rezijansko izročilo del slovenskega naroda. Kako si to razlagate?

“To sem se večkrat vprašal, zlasti v zadnjih letih. Tito je pri širitvi Slovenije imel v mislih tudi Rezijo. Dobro, a zakaj Slovenija vztraja pri tem še danes? Presenečata me slovenska vztrajnost in ingerenca.”

Ingerenca?

“Kaj pa naj rečem, ko pa je slovenska konzulka v Trstu deželnemu predsedniku Tondu jasno povedala, da je Rezija slovensko ozemlje?”

Kdaj je to rekla?

“Mislim, da je bilo to leta 2008. Bili smo na nekem posvetu v Tolmeču. S tem pa še ni vse. Slovenski premier je pri Združenih narodih v Ženevi protestiral, da je treba javne napise v Reziji spremeniti in jih zapisati s slovensko pisavo. Preseneča me to slovensko vmešavanje, preseneča pa me tudi to, da ne naša dežela ne naša država ne reagirata.”

Člani vašega društva pa protestirate kar zavzeto. Lani ste dvignili vik in krik, ko je Gabriele Cherubini zaprosil za dvojezično izkaznico. Zakaj ste temu tako nasprotovali?

“Dvojezična osebna izkaznica prinaša nekaj, česar v Reziji ni nikoli bilo, t.j. slovenščino. Slovenščine v Reziji ne zna brati nihče. Znajo jo le tisti, ki so se je učili v Ljubljani.”

Glavna predstavica Rezijanov, ki se ima za Slovenko, je Luigia Negro. Kako se razumete z njo?

“Že pet let ne govoriva. Vsakič, ko me sreča, obrne pogled drugam. To je grdo. Izmikajo se konfrontaciji, to pa že dolgo. Nazadnje se je to zgodilo v ponedeljek, ko je v Rezijo prišel predsednik Paritetnega odbora Bojan Brezigar. Župan je poslal vabilo na srečanje tudi slovenskim organizacijam, ni pa bilo nikogar zraven. Zakaj se bojijo soočanja, če so tako trdno prepričani, da je njihova beseda edina prava?”

Menda je Luigia Negro prejela nekaj anonimk in smrtnih groženj ...

“Dajte no, člani našega društva tega ne delamo.”

Zakaj bi si to izmislila? Morda ji je grozil kdo, ki ni član vašega društva ...

“Tega ni mogoče izključiti. Veste, starejši ljudje so doživeli vojne grozote, ko je v Reziji deloval IX. korpus, zato nosijo nekaj tedanjega sovraštva v sebi. Mi, kasneje rojeni, tega nimamo.”

Cherubiniju je naposled uspelo dobiti dvojezično izkaznico. Je to za vas tako slabo?

“Po našem mnenju Cherubini sploh ne bi smel dobiti dvojezičnega dokumenta.”

Zato ker je po rodu iz Bologne?

“Da, ker ni Rezijan in ker nič ne ve o Reziji. On je le zaljubljen v našo dolino, a jo obrekuje, s tem da ji krade identiteto.”

Svojo prošnjo je argumentiral s tem, da je Rezija obmejno področje tik Slovenije. Tudi ta argument za vas ni sprejemljiv?

“Ne, ni. Nimamo kaj opraviti s Slovenijo. Mi smo narod zase.”

Vendar na shodih vašega društva mnogi vihrajo z italijanskimi zastavami ...

“Da.”

Je torej v vas dvojna identiteta: rezijanska in italijanska?

“Da, čeprav smo predvsem Rezijani.”

Ste Rezijani, vihrate pa z italijansko zastavo ...

“Ponavljjam, da Rezijani čutimo, kot če bi bili narod zase. Niti Mussolini nam ni vzel naše identite. Tudi Matičetov je napisal, da se Rezijani niso vdali niti Mussoliniju, saj so tudi med fašizmom vztrajno govorili rezijansko.”

Z Italijo vas torej veže samo državljanstvo?

“Da, državljanstvo, in to, da, smo rojeni v Italiji.”

Kaj menite o Sloveniji?

“Slovenijo sem vedno imel rad, tja sem šel tudi na poročno potovanje. Zadnje čase jo redkeje obiščem, pa ne zato, ker je ne bi imel rad, ampak zato, ker tako ravna z Rezijo.”

Razumete slovensko?

“Ne, le nekaj besed.”

Jaz pa rezijanščino večinoma razumem, če jo berem.

“Mh.”

Imam pa težave pri razumevanju, ko jo poslušam.

“Vidite? Deželni svetnik Igor Kocijančič mi je rekel, da rezijanščino razume tudi po radiu (na Radiu Trst A tedensko predvajajo oddajo v rezijanščini - op. ur.). Ko pa sem ga nekaj vprašal po rezijansko, je zardel in dejal, da to ni to, kar sliši po radiu. Seveda ne, saj oddajo vodi tista skupinica, ki je študirala v Ljubljani in rezijanščino prilagaja slovenščini.”

Kdaj ste ustanovili vaše društvo?

“Ustanovili smo ga 9. januarja 2007, ko smo se z nekaterimi prijatelji zavedeli, da dekret predsednika Furlanije-Juljske krajine št. 205, ki se je nato spremenil v deželni zakon 26, uvaja nekaj določil, ki so za Rezijane nesprejemljiva.”

S čim niste bili zadovoljni?

“Z vsiljevanjem. Čeprav je v tretjem odstavku drugega člena zapisano, da so rezijanščina ter narečja v Terski in Nadiški dolini posebnost, 16. člen predvideva poučevanje slovenščine na vseh šolah. Na tej osnovi bi tudi v Reziji začeli poučevati rezijanščino.”

Kaj pa je narobe s tem?

“Nič nimam proti temu, da se poučuje rezijanščina. Toda čez nekaj let, ko članov našega društva ne bo več, bodo mladim, ki ne poznajo zgodovine Rezije, zlahka vsilili slovenščino namesto rezijanščine.”

Kaj pa če bi vam zagotovili, da v Reziji ne bodo poučevali slovenščine, ampak samo rezijanščino?

“Saj bi načeloma še šlo, toda morate vedeti, da v Reziji ni več otrok. Letos jih z osnovne šole gre 12 ali 13, vpisali pa naj bi se največ trije. Čez nekaj let bo vsak razred štel po dva ali tri učence. Bo sploh še šola? Brez zakonov in brez napisov se je rezijanščina ohranila 1400 let. Če jo hočemo ohraniti, torej rešimo rezijansko ljudstvo, ki izginja. Otrok ni, družine se izseljujejo ...”

Torej menite, da se rezijanščina ne bo ohranila?

“Bojim se, da se ne bo. Iz preprostega vzroka, ker ljudje odhajajo.”

So vzroki izseljevanja ekonomske narave?

“Da. Država ali dežela bi morali spodbuditi razvoj, da se prepreči izseljevanje.”

Obeti niso dobri ne za Rezijo ne za rezijanščino, Rezijani pa se vseeno pripravate, ker rezijansko pripadnost pojimate drugače. Toda rezijanščino imate vsi pri srcu. Mar ni to lahko izhodišče za sodelovanje?

“Da, a mi smo za to, da ostanemo Rezijani, oni drugi pa bi radi razvrednotili rezijansko kulturo, s tem da bi jo podredili slovenski.”

Kako bi moral reči hvala in na svidenje po rezijansko?

“Bhunälunite sbuhän.” (zbuhan < zbugam)